

Bölüm 4

TANZİMAT FERMANI VE BATI TARZI TÜRK EDEBİYATINA TESİRLERİ

Esra KÜRÜM¹

Türk edebiyatının en önemli dönüm noktalarından biri Batı edebiyatı tarzının benimsenmeye başlandığı 19. Yüzyıl olmuştur. Bu yüzyılın en önemli siyasi hareketi ise ilk demokrasi adımı olarak da adlandırılan Tanzimat Fermanı'nın ilanıdır. Bu ferman Osmanlı devletinde sadece siyasi anlamda değil toplumsal ve edebi anlamda da büyük değişimlerin habercisidir. Bu değişim hareketi, kimi zaman artan ya da azalan şiddetiyle günümüze kadar gelmiştir.

II. Mahmud'un ölümü üzerine tahta, oğlu Abdülmecit geçti. Henüz on sekiz yaşında olan yeni padişah devletin baş etmek zorunda olduğu buhranı çözebilmek için oldukça bilgisiz ve tecrübesizdi. Abdülmecit için özellikle babasından miras iki problemin çözümü öncelik arz ediyordu. Bunlardan ilki Mısır Valisi Mehmed Ali Paşa ile süren harp, diğeri ise babasının ölümünden önce ilanı kararlaştırılmış olan Tanzimat Fermanı idi (Karal, 2017: 169). Bizzat dönemin Sadrazamı Mustafa Reşit Paşa tarafından yabancı ülke temsilcileri ve devlet ricali huzurunda okunarak ilan edilen bu ferman, "Batı medeniyetine resmen ve bir devlet politikası olarak yönelmemizin gerektiği ve bunun için gerekli şartların tamamlandığı farz edilen ve belki daha da önemlisi bunların yabancı elçiler huzurunda bir çeşit taahhüt gibi ilan edildiği" (Okay, 2016: 15) için önem arz etmektedir. Tanzimat Fermanı ile Osmanlı İmparatorluğu, "asırlarca içinde yaşadığı bir medeniyet dairesinden çıkarak, mücadele halinde bulunduğu başka bir medeniyetin dairesine girdiğini ilan ediyor, onun değerini açıkça ilan ediyordu." (Tanpınar, 1997: 129). Bu bakımdan bu hareket aynı zamanda başta Reşit Paşa olmak üzere Padişah ve devlet ricalinin büyük bir riski de alması demek oluyordu. İlk defa atılacak bu ilk anayasal denemenin nasıl bir tepki ile karşılanacağı merak konusuydu. Bu bakımdan fermanın ilan edileceği 3 Kasım 1839 sabahı Reşit Paşa hanesinden çıkarken hane halkı ile helalleşiyordu çünkü akşam evine salimen dönebileceğinden emin değildi bu bakımdan o gece vasiyetnamesini bile hazırladığı rivayet edilir (Karal, 2015: 113).

Tanzimat adı verilen bu yeni hareket de, aslında Avrupa'da gözlemlenen yeni

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Bitlis Eren Üniversitesi, esra-kurum@hotmail.com,

Bu aşamada Osmanlı İmparatorluğunda Gazetenin ilk iki işlevi karşımıza sytle çıkmaktadır. Gazetenin ilk işlevi devleti yönetenlerin kamuoyu oluşturma organı, diğeri ise toplumun kitapsız geçen yzyıllarının bilgi açığını kapatma vasıtası olmaktır (Budak, 2014: 195). Bununla birlikte gazete bir kamuoyu oluşturma, ortak bir yazı dili kullanımının yaygınlaşması ve yeni edebi türlerin edebiyatımıza girmesine ve yayılmasına katkıda bulunmuştur (Tanpınar, 1997:251).

Sonuç olarak Tanzimat Fermanı ve öncesindeki ilk batılılaşma hareketleri Türk edebiyatının kazandığı yeni görünümde büyük rol sahibidir. Bu yüzden Tanzimat'ın ilanından sonra edebiyatın adı da edebiyat-ı cedide olarak bilinegelmiştir.

KAYNAKLAR

- AKÇURA, Y. (1976). Üç Tarz-ı Siyaset. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- AKYÜZ, K. (2015) Modern Türk Edebiyatının Ana izgileri-1860/1923. İstanbul: İnkılp Kitabevi.
- BERKES, N. (2014). Türkiye'de ağdaşlaşma. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- BUDAK, A. (2013). Batılılaşma ve Türk Edebiyatı – Lale Devrinden Tanzimat'a Yenileşme -. İstanbul: Bilge Kültür Sanat.
- BUDAK, A. (2014). Osmanlı Modernleşmesi Gazetecilik ve Edebiyat. İstanbul: Bilge Kültür Sanat.
- ENGELHARDT, E. P. (2010) Türkiye'de ağdaşlaşma Hareketleri Tanzimat. (Haz. Nurer Uğurlu). İstanbul: Örgün Yayınevi.
- HAYTA, N., NAL, U. (2014). Osmanlı Devleti'nde Yenileşme Hareketleri (XII. Yüzyıl Başlarından Yıkılışa Kadar), Ankara: Gazi Kitabevi.
- İNALCIK, H. (2015). Tanzimat Nedir?, Halil İnalçık, Mehmet Seyitdanlıoğlu (Ed.), Tanzimat-Değişim Sürecinde Osmanlı İmparatorluğu- içinde (s.29-57). İstanbul: Türkiye İř Bankası Kültür Yayınları.
- KARAL, E. Z. (2011). Osmanlı Tarihi – Islahat Fermanı Devri – C.6. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- KARAL, E. Z. (2015). Gülhane Hatt-ı Hmyunu'nda Batı'nın Etkisi. Halil İnalçık, Mehmet Seyitdanlıoğlu (Ed.), Tanzimat-Değişim Sürecinde Osmanlı İmparatorluğu- içinde (s. 111-133). İstanbul: Türkiye İř Bankası Kültür Yayınları.
- KARAL, E. Z. (2017). Osmanlı Tarihi – Nizam-ı Cedit ve Tanzimat Devirleri- C.5. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- KOU, R. E. (1958). "Ahmed Vefik Paşa". İstanbul Ansiklopedisi içinde. C.1. İstanbul.
- LEWIS, B. (2010). Modern Türkiye'nin Doğuşu, (ev. Boğaç Babür TURNA). Ankara: Arkadaş Yayınevi.
- MARDİN, ř. (1991). Türk Modernleşmesi – Makaleler 4 – . İstanbul: İletifim Yayınları.
- OKAY, M. O. (2016). Batılılaşma Devri Türk Edebiyatı. İstanbul: Dergh Yayınları.
- ORTAYLI, İ. (2015). Tanzimat Adamı ve Tanzimat Toplumunu. Halil İnalçık, Mehmet Seyitdanlıoğlu (Ed.), Tanzimat-Değişim Sürecinde Osmanlı İmparatorluğu- içinde (s. 421-463). İstanbul: Türkiye İř Bankası Kültür Yayınları.
- ORTAYLI, İ. (2017). İmparatorluğun En Uzun Yüzyılı. İstanbul: Timaş Yayınları.
- RS, A. S. (2013). Kameralizm ve Osmanlı Devletine Etkileri. Afyon: Afyon Kocatepe nv. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Yönetimi Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- SHAW, S. J. – SHAW, E. K. (2010). Osmanlı İmparatorluğu ve Modern Türkiye. (ev. Mehmet Har-

Dil ve Edebiyat Araştırmaları

manacı). İstanbul: E Yayınları.

TANPINAR, A. H. (1997). On Dokuzuncu Asır Türk Edebiyatı Tarihi. İstanbul: Çağlayan Kitabevi.

ULUSOY NALCIOĞLU, B. (2005). Tanzimat Dönemi Türk Gazeteciliği ve Türk Basınının İlkleri. Manas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi. vol.7. s. 253-267.

ÜLKEN, H. Z. (2005). Türkiye'de Çağdaş Düşünce Tarihi. İstanbul: Ülken Yayınları.

ZURCHER, E. J. (2010). Modernleşen Türkiye'nin Tarihi. (çev. Yasemin Saner). İstanbul: İletişim Yayınları.